

Anorectisch beleid helpt land niet verder
Bas Jacobs

Goed dat het kabinet de sociale zekerheid aanpakt: links moet ophouden met domme oppositie. Helaas wordt de economie verder allesbehalve versterkt, betoogt Bas Jacobs.

Na ruim een jaar Balkenende-II staat Nederland er niet best voor. De economie kromp in 2003 met 0,9 procent. Het slechtste jaar sinds twee decennia. Dit jaar, met een magere 1,25 procent groei, houdt ook niet over. De werkloosheid verdubbelde de afgelopen drie jaar naar 505 duizend en zal ook volgend jaar verder toenemen tot 7 procent van de beroepsbevolking.

Helaas probeert het kabinet zijn bijdrage aan de slechte conjunctuur systematisch te verbloemen door te suggereren dat de Nederlandse economie alleen structurele zwaktes zou kennen. Maar Balkenende-II heeft de Nederlandse economie een behoorlijke conjuncturele optater gegeven met een uiterst procyclisch begrotingsbeleid. Balkenende-II stuurt op het financieringstekort en heeft het trendmatige begrotingsbeleid om zeep geholpen. Bij iedere tegenvaller moet er dus worden bezuinigd of de belastingen verhoogd, waardoor de economie steeds dieper in de put raakt.

De vakbeweging moet met loonmatiging de negatieve gevolgen van het begrotingsbeleid beperken om het financieringstekort onder de 3 procent te houden. Het kabinet probeert de vakbeweging over de streep te trekken door de lonen niet meer algemeen verbindend te verklaren. Het uitblijven van goede overgangsmaatregelen bij de ingrepen in de sociale zekerheid heeft voeding gegeven aan sociale onrust. De vakbeweging wil thans van geen wijken weten. Deze Catch-22 leidt tot grote maatschappelijke schade met langdurig te hoge lonen, te veel werkloosheid en te lage economische groei.

Het echte wapenfeit van Balkenende-II is dat het kabinet het eindelijk heeft aangedurfd om het mes te zetten in de WAO en de fiscale ondersteuning voor VUT en prepensioen. Daarnaast probeert het kabinet manmoedig de ontsprende zorguitgaven te beteugelen. Aangezien maar een derde van de mensen werkt na z'n 55ste, is de aanstormende vergrijzing een grote aanslag op de solidariteit van de jongeren. Ook zijn ouderen grootverbruikers van gezondheidszorg. Het is bizar dat het op dit punt verstandige kabinetsbeleid tot zoveel beroering leidt. Zowel vakbeweging als de linkse oppositie zijn volstrekt onverantwoord bezig.

Voor de rest belijdt dit kabinet slechts lippen dienst aan de versterking van de Nederlandse economische structuur. De zo bejubelde kenniseconomie komt er uiterst bekaaid vanaf. Verhoging van de private uitgaven aan het hoger onderwijs via een sociaal leenstelsel is merkwaardig genoeg direct afgeschoten. Nota bene door de coalitiepartijen zelf. Het innovatieplatform mag met wat snoepgoed strooien, maar dat zet geen zoden aan de dijk. Daarnaast verlaagt het kabinet de vennootschapsbelasting. Het gaat hiermee ongeneerd de beleidsconcurrentie aan met andere landen om het de multinationals zo veel mogelijk naar de zin te maken.

Het kabinet weigert om een aantal echt moedige maar ook zeer noodzakelijke maatregelen te nemen: het beperken van de kosten van de hypotheekrente-aftrek en de fiscale subsidies op de pensioenopbouw. Sterker, het doet er met de voorgestelde levensloopregeling met extra fiscale voordelen nog een schepje bovenop. De huidige fiscale subsidies komen op een perverse manier vrijwel alleen aan de welgestelden tegemoet, ze verstoren de werking van de kapitaalmarkt en drijven de huizenprijzen op. Daarnaast verergert het conflict tussen de generaties, omdat de jongeren de subsidies op het huis en het pensioen van hun ouders moeten betalen, terwijl ze door de hoge prijzen zelf geen huis meer kunnen kopen en nog niet voor hun pensioen sparen.

De aftrekposten voor eigen huis en pensioen kosten bakken met geld. Nederland geeft bijna net zoveel geld uit aan de subsidies op huizen en pensioenen als aan het hele basis-, middelbaar-en hoger onderwijs samen (zo'n 4,5 procent van het Bruto Binnenlands Product)! Dit geld moet door hoge belastingen op arbeid opgebracht worden, hetgeen de arbeidsmarkt ontwricht, de werkloosheid vergroot en de werkenden armer maakt.

De tegenbegrotingen van de meeste oppositiepartijen scoren evident beter in termen van werkgelegenheid, groei, rechtvaardigheid en kenniseconomie, omdat zij het wél aandurven om de pensioenen en het eigen huis aan te pakken en daarmee de belastingen op arbeid te verlagen of te investeren in onderwijs.

Minister Zalm van Financiën kan niet nalaten de oppositieplannen naar de prullenbak te verwijzen. Volgens hem hebben beperking van het fiscaal voordeel op eigen huis en pensioen, en de resulterende lagere lasten op arbeid, grote negatieve economische gevolgen op het arbeidsaanbod, investeringen in onderwijs en training. Maar de verlaging van de belastingdruk op arbeid kan per definitie niet leiden tot minder arbeidsinspanningen; arbeid loont méér, niet minder.

Bovendien zullen investeringen in onderwijs, maar met name ook training toenemen als investeringen in huizen en pensioenen minder aantrekkelijk worden. De kenniseconomie krijgt dus een oppepper. Bovendien wordt vervroegd pensioen duurder en zullen mensen zelfs langer blijven werken! Verder kunnen de vermeende negatieve effecten van wat meer belastingprogressie op scholingsbeslissingen (zoals de linkse partijen willen) eenvoudig worden weggenomen met wat meer subsidies op scholing. Kortom, Zalm bedrijft economisch onzinnige en inhoudsloze retoriek.

Balkenende begon zijn bewind met de belofte dat er eerst zuur en dan zoet zou komen. Helaas heeft dit kabinet-Balkenende tot op heden alleen maar zuur in de aanbieding. Het heeft door haar budgettaire anorexia ettelijke tienduizenden mensen werkloos gemaakt en de maatschappelijke verhoudingen verziekt. Het kabinet heeft daarentegen wel grote moed om in de sociale zekerheid en de gezondheidszorg in te grijpen. Terecht, maar het heeft te weinig oog voor de echt zwakkeren.

Het verzet van de oppositie en de vakbeweging tegen de maatregelen in sociale zekerheid is begrijpelijk, maar volstrekt ongepast. Over de kenniseconomie spreekt het kabinet slechts in holle frasen terwijl het onnodige douceurtjes uitdeelt aan het bedrijfsleven. Er is beter beleid denkbaar in termen van groei van rechtvaardigheid en kenniseconomie, zoals de oppositieplannen laten zien.

Maar dit kabinet heeft door haar onversneden rechtse signatuur niet de politieke wil om dat beleid te voeren.

Bas Jacobs is algemeen econoom aan het Europees Universitair Instituut in Florence en de Universiteit van Amsterdam.

De Volkskrant – 24 september 2004 – Pagina 13 – Forum Opinie.